

Felles innsats for mer bærekraftige lokalsamfunn

Forprosjekt for et regionalt samarbeidsprosjekt mellom oppvekst og helse på Fosen

Julia Hagen, Rebekka Bruteig, Siri Mordal og Joakim Caspersen

Felles innsats for mer bærekraftige lokalsamfunn

Forprosjekt for et regionalt samarbeidsprosjekt mellom oppvekst og helse på Fosen

Julia Hagen, Rebekka Bruteig, Siri Mordal og Joakim Caspersen

Et samarbeidsprosjekt mellom Indre Fosen, Osen, Ørland, Åfjord kommuner og NTNU Samfunnsforskning AS

Sluttrapport

Trondheim, 04.12.2025

Samfunnsforskning AS

Postadresse: NTNU Dragvoll, 7491 Trondheim

Besøksadresse: Dragvoll allé 38 B

Telefon: 91 89 77 27

E-post: kontakt@samforsk.no

Web.: www.samforsk.no

Foretaksnr. NO 986 243 836

NTNU Samfunnsforskning AS

Mangfold og inkludering

Desember 2025

ISBN 978-82-7570-797-8 (WEB)

Omslag: © Shutterstock

Du har lov til:

Dele — kopiere, distribuere og spre verket i hvilket som helst medium eller format til et hvilket som helst formål, inkludert kommersielle.

Bearbeide — remixe, endre, og bygge videre på materialet til et hvilket som helst formål, inkludert kommersielle.

Lisensgiver kan ikke kalle tilbake disse frihetene så lenge du respekterer disse lisensvilkårene.

På følgende vilkår:

Navngivelse - Du må oppgi korrekt kreditering, oppgi en lenke til lisensen, og indikere om endringer er blitt gjort. Du kan gjøre dette på enhver rimelig måte, men uten at det kan forstås slik at lisensgiver bifaller deg eller din bruk av verket.

Ingen ytterligere begrensninger - Du kan ikke gjøre

bruk av juridiske betingelser eller teknologiske tiltak som lovmessig hindrer andre i å gjøre noe som lisensen tillater.

Notiser:

Du trenger ikke å rette deg etter lisensen for de deler av materialet som er falt i det fri eller der bruken er tillatt av etter lånereglene i åndsverkloven eller annen gjeldende rett.

Ingen garantier er gitt. Lisensen gir deg ikke nødvendigvis alle de tillatelsene som er nødvendig for din tiltenkte bruk. For eksempel kan andre rettigheter, som reklame-, personvern-, eller ideelle rettigheter, sette begrensninger på hvordan du kan bruke materialet.

[Les mer om kreditering på creativecommons.org](https://creativecommons.org)

Innledning

Dette er en sluttrapport for «Forprosjekt for et regionalt samarbeidsprosjekt mellom oppvekst og helse på Fosen: Felles innsats for mer bærekraftige lokalsamfunn». Forprosjektet har hatt en varighet på to år.

Bakgrunnen for prosjektet er en økende bekymring rundt barn og unges psykososiale helse på Fosen. Utfordringene handler om økende rapportering av psykiske plager blant unge og bekymringsfullt skolefravær, noe som kan få store omkostninger for den enkelte, familien og for samfunnet. Utvikling av inkluderende og bærekraftige lokalsamfunn som fremmer psykisk helse og trivsel blant barn og unge fordrer tverrsektorielt samarbeid. Prosjektets hovedmål har vært å samskape en regional og tverrsektoriell samarbeidsmodell/-struktur i oppvekst- og helsesektorer på Fosen. Dette skal være en arena for erfaringsutveksling og fellesskapsbygging, samkjøring av utviklingsarbeid og bidra til mer samordnet innsats rundt barn og unge (Pallas et al., 2024). Prosjektleder har vært Merike Pallas, FoU-koordinator ved Fosen Helse IKS.

Sluttrapporten er skrevet av prosjektets forskergruppe ved NTNU Samfunnsforskning AS. Rapporten er i henhold til oppdraget skrevet i en kortfattet og populærvitenskapelig form. Den består av fire fokusområder: Prosjektets aktualitet og relevans, forskergruppens bidrag og funn, forslag til hovedprosjekt og avsluttende refleksjoner. Nærmere beskrivelser av prosjektets kunnskapsgrunnlag (utfordringsbildet og samarbeidsaktører på Fosen, litteraturgjennomgang om samarbeid) og forskningsaktiviteter er tilgjengelig i andre dokumenter (Pallas et al., 2024; Hagen et al., 2025).

Takk til prosjektleder Merike Pallas, Gøril Dønheim-Nilsen (utviklingsveileder for oppvekst og utdanning i Fosenregionen), og Julie Sundli (administrasjons- og utviklingsrådgiver, Fosen Helse IKS) for et godt samarbeid og for muligheten til å bidra inn i dette viktige arbeidet. Takk til Regionalt forskningsfond (RFF) Trøndelag for økonomisk støtte til prosjektet.

Innhold

Innledning.....	5
1. Et prosjekt om samarbeid på tvers av oppvekst- og helsesektorer til det beste for barn og unge på Fosen – aktualitet og relevans	7
2. Forskergruppens bidrag og funn i prosjektet.....	11
2.1 Kunnskapsoppsummering om tverrsektorielt samarbeid	11
2.2 To workshoper på Fosen	12
2.3 Erfaringer og funn	13
2.4 Skisse til ny samarbeidsmodell/-struktur og mulige tiltak/satsningsområde..	15
3. Innspill til prosjektidé og forslag til hovedprosjekt	19
3.1 Barnehageansattes perspektiver	19
3.2 Foresattes perspektiver	21
3.3 Helse- og flyktningetjenesteperspektiv	22
3.4 Forslag til hovedprosjekt	23
4. Avsluttende refleksjoner	27
Referanser	28

1. Et prosjekt om samarbeid på tvers av oppvekst- og helsesektorer til det beste for barn og unge på Fosen – aktualitet og relevans

Målet med prosjektet var å utarbeide en modell eller struktur for å bedre regionalt samarbeid på tvers av oppvekst- og helsesektorer på Ørland, Åfjord, Indre Fosen, og Osen kommune. Et regionalt samarbeid for fellesskapsbygging, erfaringsdeling og kompetanseutvikling som skal bidra til mer samordnet innsats rundt barn og unge lokalt. I dette prosjektet har vi, i samarbeid med prosjektgruppen og praksisfeltet, foreslått samarbeidsstrukturer og satsningsområder som kan bedre det tverrsektorielle samarbeidet. I tillegg har vi utviklet forslag til et hovedprosjekt med barnehagen som ankerinstitusjon og arena for samarbeid, fellesskapsbygging og forebygging av utenforskap. Utprøving og evaluering av nye måter å samhandle og samarbeide på har potensiale til både å bedre forebyggingen av psykososiale utfordringer blant barn og unge, og styrke oppfølgingen av barn og unge som allerede erfarer slike vansker.

Prosjektets målsetting har sammenheng med at det har vært en økende rapportering av psykiske vansker, mistrivsel og skolefravær blant barn og unge, både nasjonalt og regionalt. På Fosen har man erfart at en del barn opplever utfordringer med psykisk helse og sosial tilpasning allerede i barnehagen, og videre i barne- og ungdomsskolen. Det er også flere unge som blir henvist til, eller som mottar behandling på Avdeling for barne- og ungdomspsykiatri (BUP) (Pallas et al., 2024). Økende behov og etterspørsel etter den type hjelp har medført at spesialisthelsetjenesten er overbelastet, med ventetid på 2-3 måneder for behandling (Skjesol, 2024). Situasjonen har ført til økt press på kommunale tjenester, hvor ansatte opplever at det ikke er tilstrekkelig med ressurser. Dessuten blir mye av ressursene brukt på håndtering av komplekse enkeltsaker, fremfor fokus på forebygging og tidlig intervensjon. Det oppleves lite tilfredsstillende og lite bærekraftig i det lange løp. Selv om det gjøres mye godt arbeid på Fosen, jobber man oftest sektorbasert og hver for seg. Ved å styrke samarbeidet på tvers av oppvekst- og helsesektorer, kan man oppnå en mer helhetlig og integrert tilnærming til psykisk helse, samtidig som det kan bidra til bedre ressursutnyttelse i kommunene (Pallas et al., 2024).

Utfordringsbildet som beskrives over har fått mye oppmerksomhet politisk og i media både lokalt og nasjonalt, og det har de siste årene være mye fokus på å fremme sosial inkludering, og forebygge psykisk uhelse og utenforskap blant barn og unge (Meld. St. 32 (2020-2021); Meld. St. 28 (2024-2025)). Regjeringen har gjennom samfunnsoppdraget «Ingen barn og unge utenfor!» som mål å redusere utenforskap blant barn og unge betydelig innen 2035, og har gjennom Forskningsrådet støttet prosjekter som utforsker nye måter å arbeide og samarbeide på for å få mer kunnskap og utvikle gode tiltak (Forskningsrådet, 2025). Forprosjektet i Fosen-regionen omhandler dermed et høyaktuelt samfunnstema som prioriteres i Norge i dag. Temaet er imidlertid komplekst, og det er ulike forståelser av både utfordringene (av f.eks. psykiske helseproblemer og ungt utenforskap) og løsningene.

Utenforskap beskrives som en situasjon hvor personer står utenfor fellesskapet og mangler tilknytning til samfunns- og arbeidsliv (Meld. St (2020-2021), eller står utenfor samfunnsarenaer slik som utdanning, arbeid, eller opplæring («*NEET-kategorien*»-*Not in Education, Employment or Training*, Fyhn et al., 2021). Fyhn et al. foretok en litteraturgjennomgang og en analyse av unge i NEET-kategorien; blant annet hvem de er, hvordan de har erfart *frakoplingsprosessen*, samt viktige faktorer for *påkoblingsprosessen* (veien tilbake), og forhold ved systemet og hjelpeapparatet som har påvirket disse prosessene. Relasjonelle aspekter trekkes frem som grunnleggende i prosesser som fremmer eller hemmer ungt utenforskap. Relasjonell kompetanse, tilhørighet og kvalitet i hjelperelasjoner løftes frem som grunnleggende i utviklingen av gode tiltak, hvor det å styrke relasjonene på alle arenaer hvor barn og unge møter voksne og andre unge oppfattes som et hovedanliggende (Fyhn et al., 2021).

I boka «Det samfunnsskapte utenforskapet» (Nilsen & Skarpenes, 2025) argumenteres det mot en for snever og individualistisk forståelse av utenforskap. Det uttrykkes blant annet en bekymring for at forebyggende tiltak som bygger på en slik forståelse kan virke mot sin hensikt (Nilsen & Skarpenes, 2025, s. 12):

Snarere enn å forebygge eller forhindre utenforskap kan de bidra til å snevre inn rammen for innenforskapet og dermed forsterke utenforskapet. Dette skjer blant annet fordi problemene søkes løst ved å sette inn innsats overfor enkeltindivider i stedet for å endre de systemene og strukturene som bidrar til å skape og opprettholde ulikhet.

Forfatterne peker på at innenforskapet kan ha blitt for trangt i vårt samfunn. For eksempel, med vektlegging av tidlig innsats og forebygging allerede i barnehagen,

kan også rammene for det som anses som akseptable væremåter for barna og foreldrene bli for trangt (Skarpenes & Nilsen, 2025). Fagfolk som er instruert til tidlig innsats for å identifisere barn som antas å være i risiko (etter angitte risikofaktorer og risikokategorier), får et 'risikoblikk' som påvirker deres samhandling med barn og deres foreldre (Nilsen & Neumann, 2025). Selv om intensjonen er god, har et slikt blikk performativ kraft, som vil si at det påvirker og kan virke forsterkende på det man ser og ser etter. Beskyttelse av barn og sikre barn en god oppvekst er viktig. Samtidig uttrykker forfatterne en bekymring for at krav og retningslinjer knyttet til tidlig innsats og risikovurderinger kan snevre inn rommet for hva som anses som normal oppvekst og atferd (Nilsen & Neumann, 2025).

Komplekse utfordringer, slik som utenforskap og psykiske helseproblemer, eller psykososiale utfordringer som kanskje er mer passende begrep, fordrer en nyansert og helhetlig forståelse. Det er ikke enkelt å oppnå. Det synes som om man kan stå i fare for å rette for mye oppmerksomhet ved enten individet, eller konteksten og systemet, uten at man helt forstår samspillet mellom de ulike individuelle, relasjonelle, samfunnsmessige og kulturelle faktorene som spiller inn.

Nord-Baade (2025) peker på betydningen av psykologiske betingelser, som påvirker hvordan utenforskap oppleves av den enkelte og muligheter for å komme seg ut av utenforskap. Her vil det være store individuelle variasjoner på bakgrunn av livshistorie og belastende hendelser som setter psykologiske spor og som påvirker selvforståelse og atferd. Mattering, som beskriver behovet for å føle seg betydningsfull for andre og egen del (Prilleltensky, 2020), anses som en sentral psykologisk betingelse i utenforskap og i håndteringen av dette. Inspirert av denne teorien foreslås en ny definisjon av utenforskap: *Utenforskap er en dynamisk tilstand der mennesker mangler en objektiv og subjektiv tilknytning til de deler av samfunnslivet de kan tilføre verdi og oppleve seg som verdifulle individer* (Nord-Baade, 2025, s. 128). Basert på denne forståelsen kan det å forebygge utenforskap blant barn og unge handle om å legge til rette for møteplasser, aktiviteter og interaksjoner hvor unge og deres familier får muligheten til å føle seg verdifulle, samtidig som de kan bidra med noe betydningsfullt for andre. Ved å legge til rette for opplevelser av 'mattering' kan også en Vi-kultur i lokalsamfunnet styrkes (Prilleltensky, 2020; Prilleltensky & Prilleltensky, 2021). Denne teorien har vært en inspirasjon for forskergruppa underveis i prosjektet og i forslaget til hovedprosjekt (se punkt 3.4, s. 15-16).

For å sikre relevans og nytteverdi i dette prosjektet har det vært viktig å ta utgangspunkt i praksisfeltets og målgruppas erfaringer, behov og ønsker. Samskaping

av mulige samarbeidsstrukturer, satsningsområder og tiltak bør være basert på de involvertes premisser, lokalt. Videre har det vært sentralt å være bevisst på å legge til rette for samskaping som ikke innebærer å individualisere og psykologisere (eller sykeliggjøre) utfordringer blant barn og unge som i stor grad kan handle om sosiale og strukturelle forhold. Det betyr ikke at man ikke skal ta barn og unges vansker på alvor, eller ikke møte deres utfordringer på en individtilpasset måte. I et forebyggingsperspektiv er det fruktbart å ta individuelle, sosiale og kontekstuelle forhold i betraktning, og utforske både potensielt belastende/skadelige levevilkår og omstendigheter og se om det er mulig å endre disse, og rette søkelys mot ressurser og mulige tiltak som kan fremme psykososial helse og trivsel blant barn og unge. Å ta utgangspunkt i en løsningsorientert og styrkebasert tilnærming (Russell, 2021), hvor ressurser i og mellom mennesker kan identifiseres og mobiliseres, har vært vektlagt i forskergruppens aktiviteter underveis og i utviklingen av et forslag til et hovedprosjekt.

2. Forskergruppens bidrag og funn i prosjektet

Prosjektets forskningsstøtte har bestått av ulike aktiviteter: 1) litteraturgjennomgang og kunnskapsoppsummering om tverrsektorielt samarbeid, 2) gjennomføring av to workshoper (datainnsamling), 3) gjennomgang av datamateriale og dialog om erfaringer og funn, 4) forslag til ny samarbeidsmodell/-struktur og mulige tiltak/satsningsområder, som utgangspunkt for samskaping, utprøving og evaluering i et eventuelt hovedprosjekt, og 5) videreutvikling av prosjektidé i samråd med praksisfeltet og målgruppen, og forslag til hovedprosjekt. Vi gir her en oppsummering av de ulike aktivitetene. For utfyllende informasjon av punkt 1-4, se forskergruppens forskningsnotat fra juni 2025 (Hagen et al., 2025).

2.1 Kunnskapsoppsummering om tverrsektorielt samarbeid

Denne kunnskapsoppsummeringen bygger på ulike typer nasjonal og internasjonal litteratur hentet fra politiske dokumenter, rapporter, forskningsartikler og fagbøker. Innhentet litteratur omfatter både teori, forskning og praksiserfaringer. Vi har vektlagt litteratur og erfaringer fra en norsk kontekst.

Oppsummert så beskriver vi blant annet hvordan tverrsektorielt samarbeid og samhandling kan forstås, vi fremhever noe av kompleksiteten ved slikt samarbeid og skisserer forhold som kan fremme eller hindre samarbeid. Videre har vi trukket frem flere eksempler på ulike metoder og modeller for samarbeid, slik som ulike nettverk og team, koordinatorordninger, prosessorienterte modeller og digitale teknologiske løsninger. I tillegg har vi presentert eksempler på metoder eller modeller som er utprøvd i ulike kommuner. Noen samarbeidsmodeller synes å være 'ledelsesstyrt', mens andre modeller tar utgangspunkt i brukere, relasjoner og samskaping (Pallas et al., 2024).

Denne kunnskapsoppsummeringen er et nyttig grunnlag for samskaping av regional og lokal samarbeidsmodell/-strukturer på Fosen. Mange modeller og metoder er allerede kjent og utprøvd i ulike Fosen-kommuner, og i utviklingen av ny samarbeidsmodell kan man undersøke hvordan man kan samordne eller justere allerede etablerte samarbeidsstrukturer. Å undersøke mulighetsrommet for bedre samarbeid, hvor man kan mobilisere og utnytte ressurser som allerede finnes i tjenestene og i praksisfeltet vil være sentralt, og bærekraftig.

2.2 To workshoper på Fosen

I prosjektet gjennomførte vi to workshoper, hvor ulike aktører og ansatte fra oppvekst- og helsesektorer på Fosen samt representanter fra ungdomsråd deltok for å dele erfaringer, og utforske og diskutere ulike temaer (bl.a. barrierer for samarbeid, medvirkning fra unge/familie, fremtidsvisjoner og muligheter for samarbeid). Antall deltakere var ca. 45 på workshop 1, og 30 på workshop 2, inkludert prosjektledelsen og forskergruppen.

Workshop 1 ble gjennomført på Ørland i januar 2025. Dagen ble innledet med et foredrag av forskergruppen, som omhandlet samarbeid, interorganisatorisk kompleksitet, distanser i samarbeid, medvirkning og mattering. Forskerne støttet seg på ulike faglige og teoretiske perspektiver (bl.a. Breimo & Anvik, 2022; Frøyland et al., 2022; Lipsky, 1980; Prilleltensky, 2020). Videre hadde forskergruppen ansvar for å bruke interaktive metoder for å innhente erfaringer (data) og fremme diskusjon blant deltakerne. Vi hadde interaktive oppgaver individuelt, i grupper og i plenum med fokus på tre hovedtemaer: *Medvirkning, distanser i samarbeid og gode eksempler på samarbeid.*

Workshop 2 ble gjennomført i Åfjord i mars 2025, som også denne gang ble innledet med et foredrag fra forskergruppen. Foredraget omhandlet kompetansefellesskap og læringsfellesskap på tvers, relasjonell kapasitet og psykologisk trygghet, basert på ulike faglige og teoretiske perspektiver (bl.a. Abbot, 1988; Caspersen et al., 2017; Holand et al., 2024; Liljegren, 2008; Szulevicz et al., 2024). Med bruk av interaktive metoder gjennomførte forskergruppen tre arbeidsøker med ulike oppgaver som deltakerne skulle jobbe med i grupper:

- *Fremtidsverksted:* Jobb sammen 2+2/3+3 med oppgaveark og svare på «Hva er deres drømmeprofesjonelle kompetansefellesskap på tvers av helse og oppvekst i 2028?» Beskrive deltakere, type fellesskap, mål. Diskutere og notere fra gruppa: «Hva må dere gjøre i 2026 for å komme dit dere vil i 2028?».
- *Relasjonell kapasitet og psykologisk trygghet:* Jobb i grupper og svar på 1) «Hvordan kan dere jobbe med a) mål og målavklaring, b) roller og forventinger, c) trygghet, d) evaluering. 2) «I et samarbeid preget av maktulikheter, og ulikhet i perifere roller, hva kan du i din stilling gjøre?».
- Tre oppgaver ved ulike stasjoner som gruppene rullerte mellom, inkludert en «parkeringsplass» for gode ideer som ikke favnes av de andre tre oppgavene/spørsmålene: a) *Samkjøring av interkommunale tiltak på tvers:* Hva skal til for

at interkommunalt utviklingsarbeid ikke fragmenteres og «prosjektifiseres», at erfaringer deles, og at man kan gå fra prosjekt til drift etter endt periode? b) *Hvilke interkommunale tverrfaglige satsingsområder* trenger man på psykisk helsefeltet på Fosen fremover? Hvor bør man spisse innsatsen (lag prioritert liste). For eksempel foreldreopplæring, kunnskap til ansatte, til elever (folkehelse og livsmestring). c) *Medvirkning* – hvordan involvere innbyggerne (ungdom, barn og familier) i de prosessene der det utvikles konkrete tiltak? (Hvordan gå fra det å spørre om *hvordan de har det* til *hvordan de vil ha det*).

Etter workshopene hadde forskerne et datamateriale som bestod av feltnotater og deltakernes notater tilknyttet de ulike oppgavene og diskusjonene, hvor det ble benyttet padlet, A4 + A3 ark, og Mentimeter.

2.3 Erfaringer og funn

Etter workshop 1 oppsummerte vi funn under de hovedtemaene vi hadde fokus på: a) medvirkning, b) distanser i samarbeid og c) gode eksempler på samarbeid.

a) Medvirkning

Oppsummert kom det frem at *medvirkning fra unge* har blitt bedre, men at det fortsatt er rom for forbedring. Det har vært økt bevissthet om dette, men man kan bli enda bedre på reell medvirkning – på flere områder og mer systematisk i hele prosessen fra planlegging til gjennomføring av tiltak. Medvirkning er noe man må øve på sammen. Noen unge kan ha vansker med å bli hørt, viktig å være oppmerksom på det og ha lav terskel for å bringe inn deres stemme. Medvirkning fra foreldre ble også et tema. Ved å involvere foreldre kan de få økt forståelse for kommunens utfordringer. Videre så ble flere *medvirkningsarenaer* for unge skissert: a) Råd og formelle møtefora (Ungdomsråd, elevråd, elevsamtaler, innspillsmøter); b) Undersøkelser (Ungdata, Elevundersøkelsen, lærlingeundersøkelsen, andre brukerundersøkelser; c) Tilbakemeldingsverktøy (f.eks. FIT); d) Dialog i praksis (under tjenesteutøvelse, på arenaer hvor unge og voksne møtes). Det pekes på flere *utfordringer knyttet til medvirkning*: Tidsnød, utskifting av personer, ulike forståelser i tjenestene som samarbeider, manglende samsvar i unge/foreldre og voksne/ tjenesteutøveres oppfatninger av situasjonen, manglende ressurser og rammer for medvirkning, manglende kunnskap om medvirkning, kommunikasjonsutfordringer samt manglende sammenheng i prosessen; fra unges stemme til politikk og praksis.

b) Distanser i samarbeid

Har fant vi at deltakerne hadde litt ulike oppfatninger og opplevelser knyttet til de fire typene distansene i samarbeid:

Geografiske distanser – låste dører (bokstavelig og symbolsk, ulike kulturer), transport (dårlige veier, lange distanser), felles møteplasser på tvers savnes, digitale arenaer er en mulighet for å bygge ned geografiske distanser.

Kognitive distanser – ulike forståelser og kompetanser (det er enklere å kommunisere med noen med samme profesjonsbakgrunn), forskjellige perspektiver i ulike tjenester spiller seg ut i ulike forståelser angående individ vs. helhet, her og nå vs. langsiktig tenkning; ulike forventninger til hverandre og behov for forventningsavklaring; påpekning av at taushetsplikt kan være en utfordring; og at det kan finnes ulike verdsettinger og mål på ulike nivå, og art dette kan se ulikt ut mellom mellom de som fordeler ressurser og har ansvar for budsjett og de som jobber tettere på folket.

Strukturelle/organisatorisk distanser – nivådeling og silobudsjettering gir ulike fokus og få grunner til å jobbe på tvers; det er en utfordring å få beslutninger nedover i organisasjonen, det trekkes frem at det er tydelige demarkasjoner på profesjongrensene, at kjennskap til hverandres oppgaver og roller er viktig, og at man må avklare rolleforståelse. Det trekkes ofte frem at ulike lovverk er en utfordring, og legges lite vekt på samarbeidsbestemmelsene i lovgivningene.

Maktdistanse – Kan være uklart hvem som har makt og myndighet, og hvilken makt man/de har, noen enkeltpersoner i systemet kan ha stor makt (også knyttet til profesjongrensene, her er det hierarki), noen nevner at oppvekst/skole har mer makt, ressurspress er en utfordring – alle er pressa (både på ledelses- og bakkenivå), en del diskuteres og bestemmes på ledernivå, men kommer ikke alltid ut til tjenestene, makt kan også være positivt – makt til å påvirke.

c) Gode eksempler på samarbeid

Det oppleves at det generelt er mye samarbeid på Fosen, men det synes som om det er oftest innenfor de ulike sektorene. Flere av eksemplene som nevnes er interkommunal, men ikke nødvendigvis tverrfaglig. Her arbeider skole eller helse for seg, men over kommunegrensene. Det finnes også en del samarbeid som er tverrfaglig, men som holder seg innenfor den enkelte kommune. Det gis flere gode eksempler på samarbeid, organisert som *faglige forum* (f.eks. Oppvekstforum,

helseforum, Rekom/Dekom), *samarbeidsforum* (f.eks. Barnevern som IKS), *prosjekter* (f.eks. Inkluderende praksis, Rask psykisk helsehjelp, Familien i fokus, Tidlig inn, BTS) og *roller* (f.eks. Familieveileder, barnekoordinator, kommunepsykolog).

Etter workshop 2, hvor vi jobbet videre med ulike temaer knyttet til samarbeid, medvirkning og mulige samarbeidsformer og satsningsområder fremover, kom vi frem til følgende funn og hovedinntrykk:

- Interkommunalt samarbeid er vanlig i hver sektor, men ikke på tvers av sektor-grenser. Det jobbes tverrfaglig i hver kommune. Det finnes ikke noen interkommunal arena for oppvekst-helse.
- Det er mye fokus på behandling og «brannslukking», og det er behov for en vridning mot forebygging og tidlig innsats.
- Foreldre pekes ut som viktigste målgruppe av mange.
- Brukermedvirkning er en grunnleggende tematikk, der potensialet kan utnyttes i større grad.
- Behov for et felles styringsdokument: Oppvekst – helse strategiplan for utvikling og kompetanse.
- Behov for et kompetansefelleskap oppvekst-helse.
- Funn om makt og ubalanse, temaer som bør følges opp internt.

Funnene ble drøftet i prosjektgruppen, og dannet grunnlag for forskergruppens forslag til tverrsektoriell samarbeidsmodell og tiltak/satsningsområde.

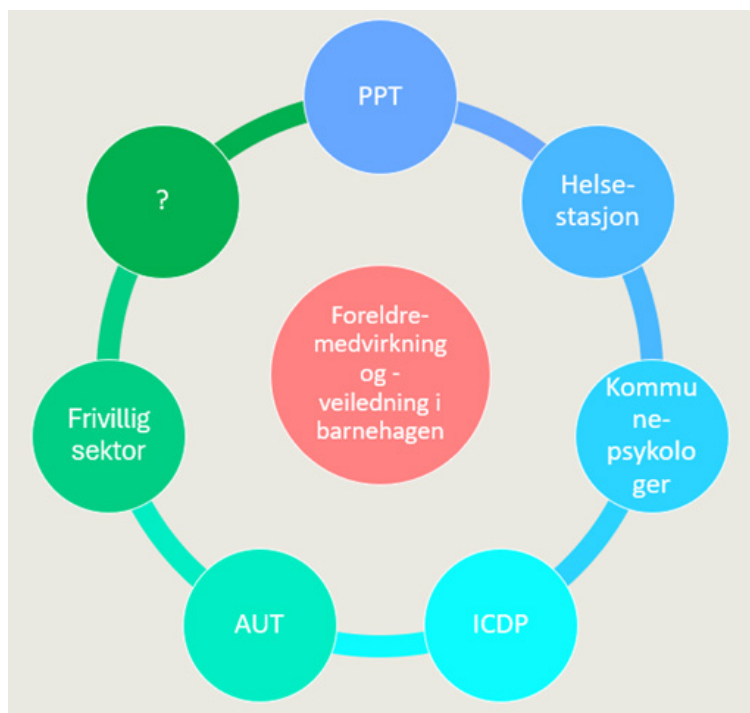
2.4 Skisse til ny samarbeidsmodell/-struktur og mulige tiltak/satsningsområde

Basert på den kunnskapen vi har fått gjennom kunnskapsgrunnlaget (Pallas et al, 2024), workshopene, gjennomgang av datamaterialet og dialog om funnene, skisserte vi tre forslag som utgangspunkt for samskaping av en regional og tverrsektoriell samarbeidsmodell og tiltak/satsningsområde. Forslag 1 og 2 tar utgangspunkt i utvikling av et spesifikt tiltak som utgangspunkt for nye samarbeidsstrukturer, mens forslag 3 skisserer en mer overordnet samarbeidsmodell, hvor utviklingen av tiltak kan foregå innenfor den rammen.

Forslag 1: Barnehagen som forebyggende ankerinstitusjon

Forslaget gjenspeiler tidlig innsats hvor man er tidlig i forebyggingskjeden. Barnehagen er en viktig medvirkningsarena og samvirkningsarena – en arena for

å bygge fellesskap. Mål: forebygge psykisk uhelse og utenforskap hos barn og unge, gjennom å fremme mestring i foreldrerollen og å skape fellesskap.

Arbeidsmåter:

- Felles mikroveiledning i lavterskelsituasjoner, for eksempel foreldrekafe ved henting/levering
- Ulike faggrupper bidrar med kort faglig input, deretter kort diskusjon
- Både ansatte og foreldre deltar
- Det hele tar 15-20 minutter
- Kan evt. følges opp mer individuelt
- Foreldrekvelder fylt med innhold av andre enn barnehagen - barnehagen som lavterskelarena

Her kan man lage en arbeidsmodell som kan skaleres opp, og man kan lage materiell som kan gjenbrukes.

Forslag 2: Foreldreinvolvering i overgangene

- Med overganger mener vi overganger Inn i barnehage, skolestart, inn i ungdomsskole, inn i videregående skole
- Involvering av foreldre både for å skape fellesskap, trygghet og kunnskap om skole/barnehage/oppvekst etc.
- Gjennomføring. Her finnes det flere alternativer: Flere korte foreldremøter i begynnelsen av barnehage/barneskole/ungdomsskole/vgs. Hyppigere dialog med foreldre knyttet til hver overgang. En kombinasjon av møter og informasjon. Små økter med relevant kunnskap knyttet til barn og elever. Koble på andre aktører også, som PPT, mobbeombud, politi, barnevern, vgs. mfl. Samme mål som forslag 1.

Forslag 3: Regionalt nettverk og kompetansefellesskap på Fosen

- Et regionalt nettverk og kompetansefellesskap med Ambulant ungdomsteam eller annen praksisnær aktør som nettverksbygger og koordinator (se på muligheter med utgangspunkt i dagens organisering og ressursbruk), hvor man også utvikler, tester ut og evaluerer et tiltak. Her er det mange aktuelle samarbeidsaktører, som helsestasjon, familieteam, ungdomslos, barnevern, PPT, kommunepsykolog, skolerådgiver, helsesykepleier, folkehelsekoordinator, fastlege, frivillig sektor, ungdomsråd, brukerorganisasjoner mfl.
- Aktiviteter og formål:
 1. Utvikle et 2-nivå nettverk: ett overordnet nettverk med kontakt opp imot politisk administrasjon, og et nettverk med relevante samarbeidsaktører (helse, oppvekst, frivillig sektor mfl.). Utarbeide strategiplan. Gi nettverket et passende navn. Et regionalt nettverk og kompetansefellesskap kan være en møtearena og kulturbygger på Fosen – utveksle erfaringer (utfordringer og muligheter) på tvers av kommuner og tjenester, skape fellesskap basert på noen felles verdier, strategier og mål
 2. Samordne kompetanseutvikling og tjenesteutvikling og samskape et tiltak (jfr. forslag 1 el 2, eller annet) som kan bidra til å forbygge utenforskap og bedre livssituasjonen blant unge/unge med psykososiale utfordringer. Utvikle/samle materiell og ressurser relevant for tiltaket.
 3. Tilrettelegge for fellesskapsbygging og kunnskapsutveksling i regionen: Utvikle en nettside – en digital plattform som synliggjør innsatsen og tilgjengeliggjør informasjon og ressurser for alle. Arrangere årlige konferanser og innbyggermøter. Medvirkning fra praksisfeltet, unge og foreldre i alle ledd.

Mål: Gjennom økt regionalt og interkommunalt samarbeid og kulturbygging på tvers av helse- og oppvekst sektorer på Fosen er målene å: a) forsterke fellesskapet i regionen, b) samordne kompetanse- og tjenesteutviklingen (bedre ressursutnyttelse, styrke bærekraften i tjenestene), og c) samskape og prøve ut tiltak som har til hensikt å forebygge utenforskap blant unge, forhindre ytterligere forverring i livssituasjonen til unge/familier med psykososiale utfordringer, og slik bedre unges muligheter for et godt liv i felleskap med andre.

De tre forslagene til tiltak og samarbeidsmodell/-strukturer ble først formulert og diskutert mellom forskergruppen og prosjektledelsen fra Fosen, og deretter diskutert i den større prosjektgruppen fra Fosen. Ledere og nøkkelpersoner fra oppvekst og helse fikk deretter mulighet til å gi innspill. Det var positive tilbakemeldinger til forslagene, selv om noen stilte spørsmål ved praktisk gjennomføring av tiltakene og det ble uttrykt behov for ressurser. Prosjektgruppen og forskergruppen så også at det var behov for å videreutvikle og forankre prosjektideer i samarbeid med praksisfeltet og målgruppen. Forskergruppen tok utgangspunkt i forslag 1, med barnehage som ankerinstitusjon, inkludert med elementer fra forslag 2 som også er relevant, da disse var de mest avgrensede og konkrete tiltakene. For øvrig er deltakere i prosjektgruppen med i et arbeid knyttet til å utarbeide felles strategiplan oppveksthelse på Fosen, som også utgjør en del av forslag 3.

3. Innspill til prosjektidé og forslag til hovedprosjekt

I videreutvikling og forankring av prosjektidé hadde forskergruppen i prosjektets slutfase kontakt med tre barnehager på Fosen og innhentet erfaringer fra barnehageansatte og foresatte. Dette ble gjennomført ved at forskere hadde en utforskende samtale med 14 ansatte (i tre grupper, to fysiske møter og ett digitalt møte), og med syv foreldre (individuelt, per telefon). I tillegg mottok vi 27 svar fra foresatte på et anonymt nettskjema hvor vi hadde noen få spørsmål knyttet til temaet. Videre ble det innhentet erfaringer i digitale møter fra fem ansatte i helse- (herunder helsestasjon) og flyktninge-/integreringstjeneste. Basert på dette oppsummeres noen hovedinntrykk under. Dette er forskergruppens inntrykk og kan ikke anses som forskningsfunn i vitenskapelig forstand, og det er heller ikke noe som representer praksisfeltet som helhet. Det gir likevel et innblikk i feltet og erfaringene til relevante aktører, som danner grunnlag for videre prosjektutvikling.

3.1 Barnehageansattes perspektiver

Samtalene med ansatte fra de tre barnehagene viser at de har stort engasjement for forebygging av psykososiale vansker og utenforskap, og at de har mye kompetanse. Samtidig står i en krevende hverdag med tidspress og begrensede ressurser. Ansatte uttrykker et ønske om å bidra aktivt til å styrke fellesskap og foreldrerollen, også i samarbeid med andre aktører, slik som helsestasjon, PPT, familieteam, kvalifiseringsenhet/flyktningetjeneste og skole. Barnehagen fremstår som en sentral sosial og forebyggende arena, et sted hvor foreldre kan møtes, bygge fellesskap, dele erfaringer og få kunnskap.

Barnehagene trekker frem at en del av foreldrene mangler støttende nettverk og at de derfor ønsker å bidra aktivt i nettverksbygging. I små lokalsamfunn hvor det er en del innflyttere ('forsvarsfamilier', flyktninger, eller innflyttere fra andre deler av landet), kan fravær av familie og venner føre til lite sosial kontakt. Barnehagen blir dermed en viktig sosial møteplass. En tilbakemelding var at foreldrefellesskapet er en ressurs som ikke utnyttes fullt ut, men som har stort potensial. Der FAU er aktive oppleves barnehagen som en god møteplass hvor fester, dugnader og arrangementer bidrar til inkludering og trivsel. Barnehagene mener at slike aktiviteter skaper en følelse av fellesskap mellom familiene, på tvers av kulturer, og kan legge grunnlaget for relasjoner som også varer utenfor barnehagens rammer. Samtidig varierer

foreldreaktiviteten ved de tre barnehagene. Ansatte ser her at barnehagen kan spille en nøkkelrolle ved å være den som tar initiativ og legger til rette for kontakt og nettverksbygging. Dette kan være så enkelt som å oppmuntre til felles bursdager, foreslå samkjøring til aktiviteter eller arrangere temakvelder med lav terskel for deltakelse. Barnehagene ønsker å styrke slike sosiale tiltak ytterligere. Det foreslås alt fra foreldrekvelder for bestemte aldersgrupper til bruk av barnehagens lokaler på ettermiddagstid. En barnehage fortalte om gode erfaringer med kjønnsdelte foreldremøter, særlig for oppmøte av fedre, der de kunne diskutere egne erfaringer knytte til foreldreskap og utfordringer. Slike tiltak kan bidra til å bygge tillit, normalisere vanskelige temaer og skape fellesskap i foreldrerollen. Det påpekes at fellesskapsbygging ikke er et ”ekstra” arbeid, men en del av barnehagens forebyggende oppdrag. Når foreldre blir kjent med hverandre og opplever at de er del av et større nettverk, kan det bidra til trygghet og tilhørighet for dem selv og for barna.

Barnehagene er opptatt av et godt samarbeid med foreldrene, men her kan manglende personalstabilitet og tidspress være en utfordring. Noen ønsker mer rom faglig veiledning om foreldrerollen. Det gis innspill som tyder på at det generelt oppleves å være endringer i måten å være foreldre på. Her trekkes grensesetting, samt balanse mellom støtte og krav frem som sentrale tema. Ansatte opplever at noen foreldre kan være litt usikre i foreldrerollen og at de strever med å sette tydelige grenser, og at dette kan påvirke barnas trygghet, selvregulering og sosiale kompetanse. De beskriver barn som i økende grad får bestemme selv og må velge selv, og som dermed får mindre erfaring med å håndtere rammer, motstand og ubehag. Opplevelsen er at dette kan være en tendens i dagens samfunn og de oppfatter at en del barn kan ha nytte av å bli mer robuste. Samtidig understrekes det at foreldrene ønsker å gjøre det beste for barna. Flere ansatte nevner at det kan være positivt med mer veiledning og felles refleksjon mellom foreldre, der de kan dele erfaringer om for eksempel grenser, skjermbruk og hverdagsrutiner. Enkelte viser til gode erfaringer med ICDP-foreldreveiledning, men dette er ofte ressurskrevende og har i liten grad vært gjennomført de siste årene. Et forslag er å frikjøpe ansatte med slik kompetanse slik at de kan lede grupper i barnehagen. Andre temaer de ansatte nevner er livsmestring og foreldre-barn tilknytningen. Flere peker på at skjermbruk blant foreldre kan svekke samspillet og den emosjonelle tilknytningen med barna i småbarnsfasen, også før oppstart i barnehage.

Et annet tema som opptar barnehagene, er overgangen mellom barnehage og skole. De ansatte opplever at dette samarbeidet er for tilfeldig og for lite strukturert. De ønsker å bidra mer aktivt i dialogen med lærere og SFO-personale, men mangler

strukturer for hvordan dette skal organiseres. Flere peker på at møter i forkant av skolestart ofte blir begrenset til enkeltbarn, i stedet for å være en naturlig arena for utveksling av erfaringer og kunnskap mellom barnehage og skole. Barnehagene etterlyser mer kontinuitet i overgangen, og at det kunne vært flere felles aktiviteter i tida før skolestart (f.eks. besøksdager, samarbeidsprosjekter og treff mellom førskolebarn og fadderklasser). Overgangen til skole kan være krevende, og barnehagene mener det er viktig at foreldrene inkluderes tidlig.

3.2 Foresattes perspektiver

I samtalene med foresatte kom det frem at de syntes temaet psykisk helse og forebygging av utenforskap blant barn og unge er viktig, og at barnehage er en arena man kan ha fokus på dette. Noen foreldre ga uttrykk for at de kunne tenke seg flere muligheter til å bli kjent med andre foreldre i barnehagen, for å kunne snakke om og reflektere rundt relevante tema knyttet til oppvekst, og for å spille på hverandre – bygge fellesskap. Sosialt samvær, foreldresamarbeid og en sterk og samla foreldregruppe er noe de mener barna har mye igjen for, også med tanke på gode relasjoner utenfor barnehagen og senere når barna begynner på skolen. Andre opplevde at man hadde nok arenaer for å møtes, men at de gjerne ville ha flere møter eller innlegg med relevante temaer for foresatte til barnehagebarn.

Noen foresatte hadde flere forslag til tiltak:

- Flere møtearenaer/møtepunkter for foreldre; fellesarrangement med bespisning, temakvelder hvor man kan dele kunnskap og erfaringer (f.eks. knyttet til temaer som 'trassalder', grensesetting, foreldrerolle, foreldrekultur), samt felles oppstartsmøte før barnehagestart. Tidspunkt og omfang må tilpasses de lokale aktivitetene og forholdene.
- Lavterskelveiledningstilbud. For eksempel ICDP eller Trygghetssirkelen, eller tilpasset veiledning til sitt barns behov, eller generell foreldreveiledning knyttet til ulike alderstrinn og ulike temaer som man kan melde seg på til ved behov. Gjerne i mindre grupper slik at foreldre kan bli mer kjente og trygge på hverandre. Noen foreldre ga uttrykk for at de ikke hadde behov for mer veiledning.
- Avdelingsvis eller trinnvis møter, slik at foreldre som har barn som begynner samtidig på skole får mulighet til å bli mer kjent i mindre grupper. De skal bygge fellesskap som skal vare i mange år fremover.
- Jfr. innspill fra en av barnehagene som hadde positive erfaringer med kjønnsdelte møter (opplevd særlig positivt for oppmøte av fedre), var det positiv respons fra de foresatte som hadde opplevd dette i sin barnehage og fra andre som fikk høre om dette.

- Utnytte det som finnes i lokalmiljøet av frivillige organisasjoner og frivillig engasjement. I de minste kommunene kan det være mulig å ha noe på tvers av skole og barnehage.

3.3 Helse- og flyktningetjenesteperspektiv

I de fem samtalen med ansatte fra helse- og flyktningetjenester på Fosen, som alle har erfaring med barnefamilier gjennom sin jobb, kom det frem at de var positive til at det er fokus på temaet psykisk helse og utenforskap blant barn og unge.

Noen av dem forteller om en opplevelse av endringer de siste årene, at foreldre kanskje har fått det vanskeligere med tanke på all informasjonen og synspunktene de blant annet får gjennom sosiale medier om foreldrerollen. Noe de oppfatter kan gi en usikkerhet eller utrygghet blant noen av foreldrene som de møter. Det trekkes videre frem andre langvarige samfunnsutviklinger som kanskje påvirker barn negativt, som at barna er mer i barnehage og på skole, og kanskje får mindre søvn og tid til å være i ro i hjemmet. For innvandrere som kommer til kommunen kan det også være nye normer å forholde seg til når det gjelder foreldrerollen som kan være utfordrende. Det at foreldre kan snakke med andre foreldre om ulike utfordringer knyttet til oppvekst blir trukket frem som positivt og noe som kan styrke den enkelte forelder og fellesskapet.

Det finnes også ulike tilbud om veiledning i kommunene for foreldre, blant annet ICDP og COS-P, familieteam, og Tidlig inn. Ansatte forteller om erfaringer med prosjekter der foreldre møter på ettermiddagstid og har fått veiledning mens barna får servert mat, og om foreldreveiledningsgrupper som har blitt kalt for «utvidete barselgrupper» for å senke terskelen for å delta. Ansatte reflekterer rundt at det kan være vanskelig å melde seg på tilbud om veiledning, dersom det oppleves som at man ikke er god nok forelder.

De ansatte bekrefter at det å se på hvordan man kan styrke foreldrerollen er en god tilnærming. Samtidig er det ulik kontekst for foreldreskapet i større og mindre kommuner. Små kommuner er både positivt og negativt for fellesskapsbygging – samtidig som at «alle vet om alle», faller man virkelig utenfor om man ikke blir en del av fellesskapet. Da er det ikke noe alternativt fellesskap å søke tilhørighet til. Dette må man ha i bakhodet når man skal jobbe med et foreldrefellesskap i barnehagen. Å skape foreldrefellesskap fra barseltid og gjennom barnehagen, uten at det skal være en «pekefinger» mot foreldrene, løftes frem som positivt. Videre pekes det på

en sentral utfordring; om man gjennom et tilbud faktisk treffer de familiene som kanskje er mest utsatt for utenforskap og psykisk uhelse, eller om det er de familiene som er, og som fortsatt kommer til å være, i innenforskapet som vil delta. Et viktig spørsmål er derfor hvordan man kan få mobilisert og inkludert alle. Det å tilby tolk i sosiale arenaer, ikke bare i møter som er en-til-en med lærer eller andre, løftes som en viktig del av å inkludere alle foreldrene.

Det blir også pekt på at flyktninger som kommer til regionen står i fare for å falle utenfor. Særlig med tanke på at de ikke kan norsk eller kjenner godt nok til det norske systemet med barselgrupper og andre tilbud, og derfor ikke blir med på dette. Dette gjør at de fra tidlig av kan falle utenfor sosiale arena der andre foreldre og familier er. Dermed fremheves viktigheten av at de får god informasjon og støtte til å lære seg norske systemer, enten det er elektronisk kommunikasjon med skolen eller om hvordan dugnad fungerer. Foreldreveiledning, oppfølging av boveiledere og lignende blir trukket frem som tilbud som støtter opp om disse familiene.

Med tanke på samarbeid mellom barnehager og andre tjenester om et konkret tilbud knyttet til foreldre og familiene, er de ansatte positive, men forteller også at de opplever at barnehagepersonalet har kompetanse til å holde faglige innlegg og diskusjoner selv. Samtidig opplever ansatte fra helsesektoren at barnehagene ønsker støtte til det faglige. Barnehager oppfattes å ha lav terskel for å ta kontakt med helsesektor og flyktninge- og kvalifiseringstjenester i kommunene, og de beskriver at samarbeidet fungerer bra. Utfordringen noen opplever med barnehagene handler mer om at det kan være mye vikarbruk, som gjør at barna ikke alltid har voksne som de kjenner og er trygge på.

3.4 Forslag til hovedprosjekt

Felles innsats for å fremme psykososial helse og forebygge utenforskap blant barn og unge på Fosen – et samarbeidsprosjekt med barnehagen som ankerinstitusjon.

Prosjektet kan ha to målsetninger:

1. Å bedre det tverrsektorielle samarbeidet mellom oppvekst- og helsesektorer på Fosen.
2. Å fremme psykososial helse og trivsel samt forebygge utenforskap blant barn og unge gjennom å styrke fellesskapet mellom foresatte, og styrke samarbeidet mellom familier og barnehage/skole/relevante kommunale aktører/frivilligheten.

I prosjektet kan barnehagen være en ankerinstitusjon (Heimburg et al, under utgivelse; Heimburg et al., 2021) og en arena hvor flere aktører kan møtes; foresatte og familier, ansatte i barnehage, skole, SFO, kvalifiseringsenheten/flyktningetjenesten, frivillige aktører, PPT, helsesykepleier, kommunepsykolog, og andre. Her kan foresatte bli kjent med andre foresatte og bygge et fellesskap for trivsel og støtte. Foresatte kan få mulighet til å utveksle erfaringer og motta råd fra andre foresatte, eller fra ovennevnte aktører. Å legge til rette for flere møtepunkter og aktiviteter i barnehage kan styrke samarbeidet på tvers av oppvekst og helsesektorer og andre aktører i kommunen, og samarbeidet mellom foresatte og familier og de ulike aktørene. Eksempler på aktuelle aktiviteter er temakvelder, møter for foresatte med barn født samme år (f.eks. i forbindelse med overgang til skole), kulturarrangementer og andre sosiale sammenkomster for foresatte og familier.

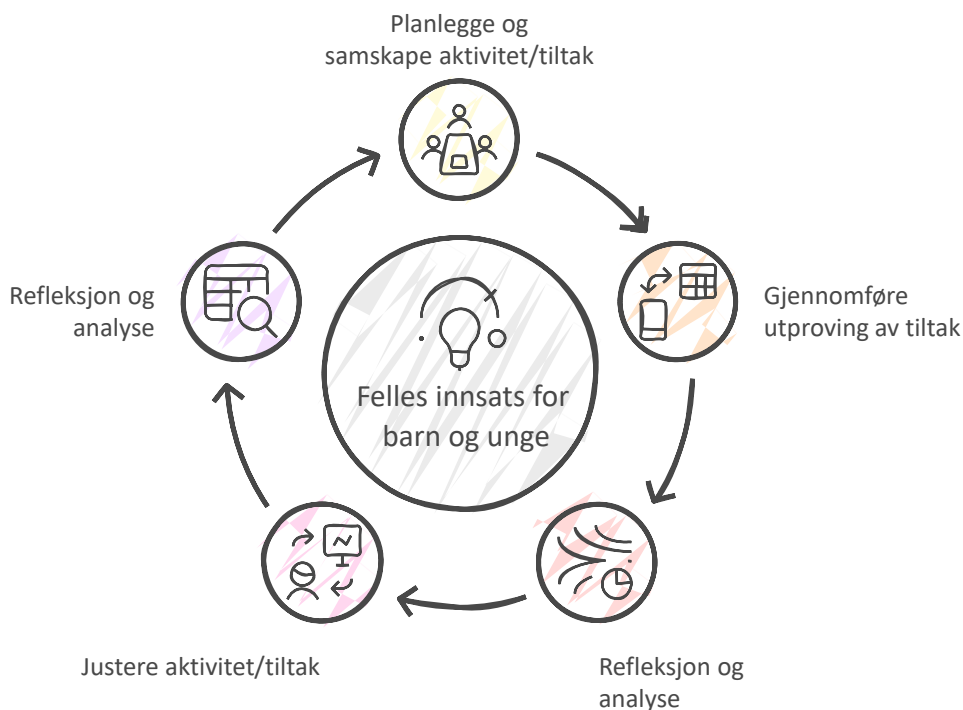
Vi skisserer et prosjektforslag basert på samskaping, utprøving og evaluering av ett eller noen få tiltak/aktiviteter mellom ulike aktører innen oppvekst og helse og frivilligheten og foresatte, med barnehagen som ankerinstitusjon, i to kommuner på Fosen. Det foreslås tre arbeidspakker:

- 1) Samskape og utprøve ett eller flere tiltak og aktiviteter som kan fremme samarbeid og fellesskap mellom foresatte/familier og ulike ovennevnte aktører, og fremme psykososial helse og trivsel samt forebygge utenforskap blant barn og unge.
- 2) Utforske og evaluere tiltaket/aktiviteten fra foresattes og familiers perspektiv.
- 3) Utforske og evaluere tiltaket/aktiviteten fra ansattes (oppvekst og helsesektorer) og andre aktørers perspektiv.

Begrepet samskaping har fått stor betydning i offentlig sektor de siste årene, noe som henger sammen med en forståelse om at komplekse samfunnsutfordringer bør håndteres i samarbeid med de som er berørt av dem (Kobro, 2018). Samskapende og lokal sosial innovasjon som er forankret i et 'vi' er demokrati i praksis. Samtidig er kommunene og velferdstjenestene under press ressursmessig, så det å løse utfordringer på tvers av sektorer, aktører og innbyggere er nødvendig og mer bærekraftig (Kobro, 2018). Samskaping kan bidra til å styrke sosiale og psykososiale betingelser i samfunnet som er viktige for innbyggernes helse og trivsel (Raanaas & Mateus, 2025). Det å ha en fast koordinator i prosjekter, som har gode lokalkunnskaper og som kan fasilitere arbeidet, har blitt erfart som en viktig forutsetning for god samskaping (Raanaas & Mateus, 2025).

Forskningsdesign

Å anvende et forskningsdesign inspirert av aksjonsforskning, som innebærer en veksling mellom samskaping av tiltak, handling, refleksjon, og kunnskapsutvikling (Ness og Heimburg, 2021; Zandee & Coghlan, 2025), vil være godt egnet i et slikt prosjekt. I samskaping og utprøving av tiltak/aktiviteter vil det være fokus på et samarbeid hvor ulike former for fagkunnskap og erfaringskunnskap anses likeverdig. Samskaping, utprøving og evaluering av tiltak/aktiviteter følges av forskning, hvor data innhentes ved hjelp av etnografiske metoder - deltakende observasjon, samtaler og intervjuer (Angrosino, 2007; Fangen, 2010). Det vil være en hovedvekt av kvalitative data, som vil gi nyansert og kontekstuell kunnskap om samhandling og samarbeid mellom de involverte aktører, erfaringer knyttet til tiltaket/aktivitetene som prøves ut og mulige virkninger. Samlet vil det bidra til kunnskap som er nyttig for fag-, forsknings- og praksisfelt, og for familier. Figuren under illustrerer en prosess med samskaping av tiltak for å endre praksiser, som man samtidig forsker på.

Teoretiske perspektiver

Relevante perspektiver er «styrkebasert lokalsamfunnsutvikling» (Russell, 2021) og begrepet «mattering» (Prilleltensky, 2020; Prilleltensky & Prilleltensky, 2021). Styrkebasert tilnærming er i tråd med prinsipper i aksjonsforskning, og vektlegger at man samskaper løsninger og ønskede endringer lokalt sammen med de det gjelder. Oppsummert så innebærer det at man er innbyggerfokusert, relasjonsorientert, styrkebasert, stedsbasert og inkluderingsfokusert (Russell, 2021, s. 108). Grunntanken er at det er ressurser, styrker og gode krefter der folk bor, som man kan oppdage, koble sammen og ta i bruk. Det er ikke alltid innbyggerne selv er bevisste på det de faktisk kan og har mulighet til å bidra med, hver for seg og sammen, som kan fremme fellesskapet og trivselen i lokalsamfunnet. Gjennom å støtte seg på styrkebaserte prinsipper og praksiser kan potensialer som allerede er der - på stedet og i og mellom mennesker - realiseres. Søkelyset rettes dermed på ressurser og hva som fungerer, og ikke på hva som er galt med samfunnet og innbyggerne. Overført til aksjonsforskningsprosjekter, så har en styrkebasert tilnærming erkjent at «*du ikke løfter opp og myndiggjør folk og lokalsamfunn ved å devaluere dem*» (Russell, 2021, s. 115).

Et slikt ståsted passer godt sammen med begrepet 'mattering', som gjenspeiler det behovet alle har for å *føle seg betydningsfulle*, eller verdifulle, og samtidig det å kunne *bidra med noe betydningsfullt* for seg selv og for samfunnet (Prilleltensky, 2020). Å føle seg betydningsfull og bidra med noe av verdi for andre er viktig for å kunne leve et godt liv. Slike betingelser fremmer også en 'vi-kultur' i samfunnet, preget av inklusjon, fellesskap, solidaritet og rettferdighet (Prilleltensky, 2020; Prilleltensky & Prilleltensky, 2021). Gjennom samskaping og mobilisering av ressurser i og mellom personer og aktører, som dette prosjektforslaget legger opp til, kan alle involverte få en mulighet til å kjenne at de har en viktig rolle, og at de kan bidra med noe betydningsfullt for seg selv og andre. Dette gjelder også barn og unge, som gjennom de voksnes relasjoner og samhandling får mulighet til å delta i flere sosiale sammenhenger og bli en del av et større fellesskap. Det kan styrke både selvfølelse og opplevelse av tilhørighet (Prilleltensky & Prilleltensky, 2021). Det å få muligheten til å bli kjent med andre i lokalsamfunnet, i aktiviteter og sosiale samvær hvor man kan delta på egne og familiens premisser, kan bidra til økt aksept og toleranse for *annerledeshet* - at man er forskjellig, har ulike kapasiteter, og lever ulike hverdagsliv. Det kan forebygge sosial eksklusjon. Dette er også viktig å være oppmerksom på med tanke på at det er en del innflyttere til Fosen fra andre deler av landet og flyktninger/migranter fra utlandet.

4. Avsluttende refleksjoner

Dette forprosjektet har lagt grunnlaget for et større samarbeidsprosjekt hvor spesifikke tiltak og aktiviteter kan samskapes, prøves ut og evalueres i praksis. Forslaget til hovedprosjekt, som er inspirert av en styrkebasert tilnærming og aksjonsforskning, handler i stor grad om å oppdage og mobilisere ressurser som allerede finnes i kommunene. Ved å ha barnehagen som ankerinstitusjon, og legge til rette for aktiviteter og møtepunkter mellom foresatte, og mellom foresatte, familier og ansatte i oppvekst og helsesektorer og andre aktører i kommunen, kan man bidra til å styrke fellesskapet og samarbeidet, og bidra til å fremme psykososial helse og forebygge utenforskap blant barn og unge på Fosen. Et slik prosjekt, som innebærer medvirkning og aktiv deltakelse fra familier og ulike aktører lokalt, kan utgjøre en forskjell for lokalsamfunnet.

Basert på forprosjektet er viktige læringspunkter å arbeide godt med forankring i praksisfeltet og målgruppa, sikre felles målforståelse, og inkludere relevante deltakere i samskapingen av tiltak og aktiviteter.

Referanser

- Abbot, A. (1988). *The system of professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. The University of Chicago Press.
- Angrosino, M. (2007). *Doing ethnographic and observational research*. Sage Publications.
- Breimo, J.P., & Anvik, C.H. (2022). Kunnskap om samarbeid i velferdstjenestene. Status og utfordringer. I: Breimo, J.P., Anvik, C.H., Olesen, E., & Lo, C. (Red.). *Mot bedre samarbeid? Betraktninger fra studier av norske velferdstjenester*. Universitetsforlaget.
- Caspersen, J., Havnes, A. & Smeby, J.-C. (2017). Profesjonskvalifisering i arbeid og etterutdanning. I: Smeby, J.-C., & Mausesthaugen, S. (Red.). *Kvalifisering til profesjonell yrkseutøvelse*. Universitetsforlaget.
- Fangen, K. (2010). Deltagende observasjon. Bergen: Fagbokforlaget.
- Forskningsrådet (2025). 116 millioner til forskning for inkludering av barn og unge. <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2025/116-millionar-forskning-inkludering-barn-unge/>
- Frøyland, K., Ballo, J., Anne, L., Talieh, S., Abdelzadeh, A., Anvik, C., ... & Larsen, C. V. (2022). *Inkludering av unge i skole, arbeid og samfunn – en sammenstilling av kunnskap fra nordisk forskning*. OsloMet:Kompetansesenter for arbeidslivsinkludering, Rapport. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2984178>
- Fyhn, T., Radlick, R.L., & Sveinsdottir, V. (2021). *Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET). En analyse av unge i NEET-kategorien*. Rapport 2-2021. NORCE Helse.
- Hagen, J., Mordal, S., Bruteig, R., Hem, M.H., & Caspersen, J. (2025). *Felles innsats for mer bærekraftige lokalsamfunn. Forprosjekt for et regionalt samarbeidsprosjekt mellom oppvekst og helse på Fosen*. Forskningsnotat. NTNU Samfunnsforskning AS (upublisert notat).
- Heimburg, D. von, Szulevicz, Ness, S., Ness, O. (2025). Schools and kindergartens as anchor institutions for community wellbeing (under utgivelse).
- Heimburg, D. von, Vollen L.S., & Ytterhus, B. (2021). Feeling valued and adding value: A participatory action research project on co-creating practices of social inclusion in kindergartens and communities. *Frontiers in Public Health*, 9: 604796. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.604796>
- Holand, A. M., Ellingsen, T., Andrews, T. M., & Bliksvær, T. (2024). Fra idé til handling: Snublesteiner på veien mot det samskapte samfunn. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 27(3), 1-15. <https://doi.org/10.18261/tfv.27.3.4>

- Kobro, L.U. (2018). *La oss gjøre det sammen! Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon*. Høgskolen i Sørøst-Norge/Senter for sosialt entreprenørskap og samskapende innovasjon
- Liljegren, A. (2008). *Professionellt gränsarbete: Socionomexemplet*. Doctoral dissertation. Göteborgs universitet. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/17741>
- Lipsky, M. (1980). *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Service*. Russell Sage Foundation.
- Meld. St. 32 (2020-2021). *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv*. Arbeids- og sosialdepartementet.
- Meld. St. 28 (2024-2025). *Tro på framtida – uansett bakgrunn*. Barne- og familiedepartementet.
- Ness, O., & Heimburg, D.v. (2021). Aksjonsforskning: Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn. I: Heimburg, D.v., & Ness, O. (Red.). *Aksjonsforskning*. Fagbokforlaget.
- Nilsen A.C.E., & Skarpenes, O. (2025). *Det samfunnsskapte utenforskapet*. Fagbokforlaget.
- Nilsen A.C.E., & Skarpenes, O. (2025). Utenforskap som samfunnsproblem. Hva er problemet med problemet? I: Nilsen, A.C.E., & Skarpenes, O. (Red.). *Det samfunnsskapte utenforskapet*. Fagbokforlaget.
- Nilsen, A.C.E., & Neumann, C.B. (2025). *Barn i risiko. Om hva risiko er og gjør med de profesjonelle, de risikable og de som er i risiko*. I: Nilsen A.C.E., & Skarpenes, O. (Red.). *Det samfunnsskapte utenforskapet*. Fagbokforlaget.
- Nord-Baade, S. (2025). De psykologiske betingelsene i utenforskap: På tide med en ny definisjon? *Nordic Journal of Wellbeing and Sustainable Welfare Development*, 4(2), 124–130. <https://doi.org/10.18261/njwel.4.2.6>
- Pallas, M., Hagen, J., Bruteig, R., Mordal, S., Sundli, J., & Hem, M.H. (2024). *Felles innsats for mer bærekraftige lokalsamfunn. Forprosjekt for et regionalt samarbeidsprosjekt mellom oppvekst og helse på Fosen*. Rapport. NTNU Samfunnsforskning AS. <https://samforsk.no/publikasjoner/felles-innsats-for-mer-baerekraftige-lokalsamfunn-forprosjekt-for-et-regionalt-samarbeidsprosjekt-mellom-oppvekst-og-helse-pa-fosen>
- Prilleltensky, I. (2020). Mattering at the Intersection of Psychology, Philosophy, and Politics. *American Journal of Community Psychology*, 65: 16-34. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12368>
- Prilleltensky, I., & Prilleltensky, O. (2021). *How people matter. Why it affects health, happiness, love, work and society*. Cambridge University Press.

- Raanaas, R. K., & Mateus, D. F. (2025). Samskaping av sosiale møteplasser: Eksterne aktørers erfaringer med samarbeid med en kommune. *Nordic Journal of Wellbeing and Sustainable Welfare Development*, 4(2), 109–123. <https://doi.org/10.18261/njwel.4.2.5>
- Russell, C. (2021). Styrkebasert lokalsamfunnsutvikling (ABCD). I: Heimburg, D.v., & Ness, O. (Red.). *Aksjonsforskning*. Fagbokforlaget.
- Skjesol, H. (2024). St. Olav: Dramatisk flere barn og unge trenger psykisk helsehjelp. *Adresseavisen*, 23.september.
- Szulevicz, T., Moen, T., & Caspersen, J. (2024). Conflicting norms in Danish and Norwegian educational psychology counselling. *Nordic Journal of Wellbeing and Sustainable Welfare Development*, 3(3), 149–163. <https://doi.org/10.18261/njwel.3.3.3>
- Zandee, D.P., & Coghlan, D. (2025). Action research for impact in addressing the grand challenges. *Strategic Organization*, 23(1): 147-161. <https://doi.org/10.1177/14761270241270913>

NTNU Samfunnsforskning AS

NTNU Samfunnsforskning AS er et uavhengig forskningsinstitutt med tilhørende nasjonalt kompetansesenter. Vi utvikler og formidler kunnskap innenfor et bredt spekter av samfunnsfaglige og samfunnsrelaterte problemstillinger.

NTNU Samfunnsforskning AS eies i sin helhet av NTNU, og har et nært faglig samarbeid med flere miljøer ved universitetet. Gjennom faglig samarbeid søker vi berikelse både for NTNU og NTNU Samfunnsforskning AS.

Instituttet er godkjent forskningsorganisasjon og mottar årlig grunnbevilgning fra Norges forskningsråd. Denne benyttes til strategisk utvikling av forskningsaktivitet og kompetansebygging.

Instituttet tilbyr beslutningsorientert og anvendt forskning og kunnskap til oppdragsgivere i offentlig og privat sektor, nasjonalt og internasjonalt.